

Even uw aandacht...

Deze 'smaakmaker' laat u toe kennis te maken met dit werk.

Dit tekstfragment mag niet gebruikt worden voor opvoering. Het mag niet worden gedownload, afgedrukt of verder verspreid.

Indien deze smaakmaker u bevalt, raden we u aan het volledige toneelstuk te ontlenen en te lezen voor u tot de aankoop van boekjes voor opvoering beslist.

Veel leesplezier!

DE HOLLANDSE DOKTER
(Il medico olandese-1756)

Een komedie in vijf bedrijven

door

1880

Carlo Goldoni

Vertaling : Monique Jacquain

Toneelfonds J. Janssens – Antwerpen
2015
Nr.3278

OPVOERINGSRECHT

Het opvoeringsrecht wordt verkregen na aankoop van tenminste DERTIEN tekstboekjes bij de uitgever en na betaling van de verschuldigde opvoeringsrechten aan:

S.A.B.A.M.
Aarlenstraat 75-77
1040 Brussel
www.sabam.be

Na aankoop van het verplicht aantal boekjes krijgt men van de uitgever een aanvraagformulier dat, degelijk ingevuld, minstens vier weken voor de opvoering(en) naar S.A.B.A.M. moet worden gestuurd.

Men is volgens de Auteurswet strafbaar als men gebruik maakt van gekregen, gehuurde, geleende of gekopieerde boekjes.

Wanneer men niet voldoet aan de hier opgesomde voorwaarden, worden de geldende opvoeringsrechten met 100% verhoogd.

Voor Nederland wende men zich tot:

Stichting Bredero Auteursrechtenbureau
Valeriaanstraat 13
1562 RP Krommenie
www.stichtingbredero.nl

BELANGRIJKE OPMERKING !

Alle rechten voorbehouden. Iedereen die toestemming verkreeg het stuk *DE HOLLANDSE DOKTER* op te voeren moet de naam van auteur *CARLO GOLDONI* ; vert. *Monique Jacqmain* vermelden in alle publicaties die n.a.v. de voorstellingen verschijnen.

De auteursnaam moet onmiddellijk onder de titel vermeld worden, in een lettertype minstens half zo groot als dat van de titel, maar minstens twee keer zo groot als dat waarin de naam van de vertaler, regisseur en spelers wordt vermeld.

Wettelijk depot D/2015/0220/026
ISBN- 978- 90-385-13522

© 2015 Toneelfonds J. Janssens/Monique Jacqmain
www.toneelfonds.be

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever

Toneelfonds J. Janssens – Te Boelaerlei 107 – 2140 Bght Antwerpen
Tel 03 366 44 00 . Fax 03 366 45 01 . info@toneelfonds.be

PERSONAGES

(5 dames – 8 heren)

DOKTER BAINER, Hollandse arts en wijsgeer
MEJUFFROUW MARIANNE, zijn nichtje
DE HEER GUDEN, Poolse patiënt
DE MARKIES VAN KROKANT, Vlaams edelman
CAROLINA, dienstmeid
ELISABETTA,
FREDERICA,
GIUSEPPINA, vriendinnen van mejuffrouw Marianne
MENEER LASS
MENEER TAUS
MENEER MANN
MENEER PAFF
PETTIZZ, dienaar van dokter Bainer

DECOR

Het stuk speelt zich in Leiden af, in het huis van dokter Bainer; afwisselend in de wachtkamer, de kamer van Marianne en in de tuin.

VOORWOORD VAN DE VERTAALSTER

De première van dit blijspel vond niet in Venetië plaats, in tegenstelling tot die van de meeste andere van Goldoni's toneelstukken, maar in Milaan, tijdens de zomer van het jaar 1756. Volgens de auteur was het een van zijn werken die het meest bijval hadden genoten. Hij maakte er geen geheim van dat de heer Bainer, de "Hollandse dokter" over wie het stuk gaat, in werkelijkheid de beroemde Herman Boerhaave was. In de opdracht aan zijn mecenas, ene prins Ruspoli, zegt hij dat deze ongetwijfeld zal begrijpen over wie het hier gaat, en in zijn memoires verduidelijkt hij dat hij inderdaad Boerhaave (1668-1738) had bedoeld. Over deze geneesheer werd ooit gezegd dat hij zo beroemd was dat een aan hem gerichte brief uit China als adres enkel "Dokter Boerhaave, Europa" had vermeld - al dient deze informatie enigszins afgezwakt te worden: in werkelijkheid had een Chinese potentiële patiënt deze brief meegegeven aan iemand die op het punt stond naar Holland af te reizen...

Inlichtingen over Boerhaave had Goldoni gekregen tijdens gesprekken met de Italiaanse componist Egidio Duni (1708-1775), die in zijn jeugd een van de laatste patiënten van de beroemde dokter was geweest, en die zijn bewondering voor de methodes van de Leidse arts niet onder stoelen of banken stak. Boerhaaves faam berust vooral op het feit dat hij veel lichamelijke klachten herleidde tot psychosomatische aandoeningen, weinig medicijnen voorschreef en als een der eersten wat tegenwoordig alternatieve geneeskunst heet toepaste. Een echo van Goldoni's gesprekken met Duni vinden wij ook terug waar hij het over de opvoeding van Hollandse meisjes heeft: dat deze opvoeding zo vrij was, niet op het vinden van een geschikte echtgenoot was toegespitst en de meisjes de gelegenheid bood zich in intellectuele onderwerpen te verdiepen was voor een Italiaan uit de achttiende eeuw heel merkwaardig! Een laatste gemeenschappelijke trek is de minachting voor pseudowetenschappers, kwakzalvers die beweren dat zij op het punt staan de geheimen der natuurwetten te achterhalen. De auteur voert in dit stuk vier van deze figuren op, en maakt ze stuk voor stuk belachelijk.

In zijn inleiding en in zijn memoires preciseert Goldoni dat het niet zijn bedoeling was geweest in dit blijspel de methodes van dokter Boerhaave belachelijk te maken of te betwisten. De man die naar Leiden reist om de beroemde arts te raadplegen, en die in werkelijkheid enkel treurt om een gestorven geliefde, is een alter ego van de schrijver die, toen hij het stuk schreef, aan het herstellen was van liefdesverdriet dat hem twee jaar lang ten deel was gevallen.

EERSTE BEDRIJF

Wachtkamer van dokter Bainer, waarin een boekenkast staat.

Eerste scène

Guden en Pettizz

PETTIZZ : Mijnheer, als u hier even wil wachten, de dokter komt zo.

GUDEN : Goed, ik wacht wel. Geef mij intussen een boek, zodat ik mij kan bezighouden.

PETTIZZ : Een boek over een serieus onderwerp, of lichtere kost?

GUDEN : Iets interessants.

PETTIZZ : Een werk over filosofie?

GUDEN : Als het een traktaat over hypochondrie kon zijn...

PETTIZZ : Oh, meneer, er is er een dat boven alle andere uitsteekt: het gaat over het leven van een dichter die altijd zonder geld zit.

GUDEN : Och kom, een dichter! Ook al hebben zij geldzorgen, dichters kunnen zich troosten met hun bekendheid. Kon ik maar zo'n troost vinden... Maar jammer genoeg heb ik tot dusverre geen remedie voor mijn kwaal gevonden. Geef mij maar een boek over moraal.

PETTIZZ : Mijnheer, er is juist in Holland een roman uitgekomen over dit onderwerp. Ik denk dat het zo iets is dat u bedoelt.

GUDEN : Als het een traktaat over hypochondrie kon zijn...

PETTIZZ : Oh, meneer, er is er een dat boven alle andere uitsteekt. Het gaat over het leven van een man die onverstoorbaar blijft in voor- en tegenspoed. Vindt u dat dit een boek over moraal is?

GUDEN : Het onderwerp van die roman is dus de onverstoorbare man. Het goede is altijd goed, het kwade blijft het kwade. In stilte lijden? Neen, geloof mij, dat bestaat niet. Dit soort moraal bestaat dan wel in theorie, maar niet in de praktijk.

PETTIZZ : Toch wil ik u iets geven om u tijdens het wachten bezig te houden. Wat denkt u van een Engels boek, dat vrouwen bekritiseert?

GUDEN : Neen, kritiek wil ik niet lezen, daar hou ik niet van. En als het nodig was zou

ik zelf wel kritiek kunnen uitbrengen. Vrouwen bekritisieren is in mijn ogen hetzelfde als wie zich niet kan verdedigen met een zwaard aanvallen. Voor deugdzame vrouwen is dit een belediging, slechte vrouwen worden er niet minder slecht door.

PETTIZZ : Ik weet niet wat ik daarop moet antwoorden, meneer. Hier is de boekenkast: kies zelf maar iets uit.

GUDEN : Om u de waarheid te zeggen vind ik alles vervelend, ik probeer vruchteloos afleidingen te vinden voor mijn verdriet. Vroeger studeerde ik graag, nu krijg ik daar hoofdpijn van. Converseren deed ik ook graag, maar nu zie ik dat niet meer zitten. Al mijn hoop is nu op uw meester gevestigd. Ik heb een hoge dunk van meneer Bainer - de hele wereld heeft trouwens een hoge dunk van hem. En ik heb deze verre reis alleen maar ondernomen om hem om raad te vragen.

PETTIZZ : Mijn meester is niet enkel hier in Leiden populair, maar in heel Holland. En de patiënten stromen ook uit het buitenland toe: er zijn Italianen bij, en Duitsers, Zwitsers, Fransen. En uit Engeland, dat niet zo ver van Holland ligt, komen er minstens tien patiënten per week toe. Uit Leiden en omgeving komen er soms op één dag twintig naar hier; en als zij zelf niet kunnen komen sturen zij iemand met een staal van hun urine.

GUDEN : Ik weet dat hij beroemd is en het is juist daarom dat ik hierheen ben gekomen. Ik hoop, naar ik hoop terecht, dat hij mij zal kunnen genezen.

PETTIZZ : Meneer, mag ik nu...?

GUDEN : Waar ga je naar toe, jongen? Laat mij alstublieft niet alleen. Als ik geen gezelschap heb begin ik te beven en krijg ik verschrikkelijke hoofdpijn.

PETTIZZ : Mijn meester komt nu gauw naar huis: dit is het uur van zijn middagslaapje. Een beetje later komen er ook een paar vrienden van hem bij die in zijn huis vergaderen om ongestoord te kunnen studeren. Nu moet ik echt voor dit gezelschap gaan zorgen (*kijkt naar de coulissen*) Inmiddels krijgt u gezelschap dat aangenamer is dan dat van mij. Hier komt het kamermeisje van mijn meesteres er aan; het is iemand die uw sombere bui zal doen overgaan. Het is een vrolijk meisje, dat u ongetwijfeld zal bevallen. Maar, meneer, ik verwittig u, aangezien u een buitenlander bent: hier bij ons gaan vrouwen weliswaar vrij met mannen om, maar daarom zijn ze niet minder deugdzaam. Ik weet dat er landen zijn waar er mannen bestaan die, als zij een vrouw zien, onmiddellijk op

de versiertoeer gaan. Maar de vrijheid waarvan vrouwen hier bij ons genieten betekent niet dat ze gemakkelijke prooien zijn. (*af*)

Tweede scène

Guden, Carolina

GUDEN : Dat vrouwen hier vrij zijn en niet worden lastiggevallen ligt volgens mij aan het klimaat van dit land.

CAROLINA : Oh, excuseer mij, meneer, ik had u niet gezien. Ik wist niet dat er iemand in deze kamer was.

GUDEN : U vindt er een man van eer, die voor vrouwen uit alle standen gevoelens van achting en respect koestert, en die een hoge dunk heeft van Hollandse vrouwen.

CAROLINA : Meneer, wat zegt u mij daar? Ik ben geen Hollandse, maar overal waar ik geweest ben heb ik ondervonden dat vrouwen worden gerespecteerd.

GUDEN : Dat is waar, u hebt gelijk. Zelf vind ik ook dat het niet meer dan normaal is dat een man zich gedraagt. Mijn gewauwel moet u maar aan mijn sombere stemming wijten.

CAROLINA : Komaan, u bent hier in goede handen. Door zijn goede raad heeft mijn meester hypochonders genezen die er veel erger aan toe waren dan u. Om u de waarheid te zeggen, meneer de zieke, zo ziek ziet u er eigenlijk niet uit. U bent niet mager, er is een gezonde blos op uw wangen – wat voor een ziekte kan dit wel zijn? Ik vrees, meneer, dat u aan een denkbeeldige ziekte lijdt.

GUDEN : Mag ik u beleefd verzoeken niet over mijn ziekte te spreken?

CAROLINA : Sorry. Neem mij niet kwalijk.

GUDEN : Och, ga nu niet weg. Laat mij niet alleen, lief meisje.

CAROLINA : Mijn meesteres heeft mij gevraagd haar een boek te brengen. Ze wacht op mij.

GUDEN : Over welk boek gaat het?

CAROLINA : Over een Italiaans boek dat in Milaan is uitgegeven en over meetkunde gaat.

GUDEN : Interesseren Hollandse meisjes zich al op zo'n jonge leeftijd voor zo'n moeilijk onderwerp?

CAROLINA : Verwondert het u dat mijn meesteres zich voor meetkunde interesseert?

GUDEN : Als u, die per slot van rekening een dienstmeisje bent, al zo spreekt, hoe moet dan uw meesteres wel zijn?

CAROLINA : Ikzelf heb niet gestudeerd. Ik heb wel geleerd moeilijke woorden te gebruiken, maar dan wel zoals papegaaien mensen napraten. Als men hier in huis zou spelen en dansen zou ik het met u over spelen en dansen hebben, maar aangezien men zich in dit huis met andere zaken bezighoudt praat ik over die andere zaken.

GUDEN : Zeg mij eens : is uw meesteres jong? En is zij mooi?

CAROLINA : Het is een nichtje van mijn meester, hij houdt van haar als van een dochter.

GUDEN : Is zij jong?

CAROLINA : Zij is verstandig.

GUDEN : Is zij mooi?

CAROLINA : Zij is voorzichtig.

GUDEN : U antwoordt niet op mijn vragen.

CAROLINA : U hebt het over schoonheid, over jeugd. Vindt u verstand en voorzichtigheid dan niet mooi?

GUDEN : Toch wel. Dat zijn deugden die de geest bevredigen. Ik leid eruit af dat uw meesteres niet jong is en ook niet mooi.

CAROLINA : Meneer, uw zieke geest beïnvloedt duidelijk uw manier van denken. Omdat ik u spreek over het verstand en de voorzichtigheid van mijn meesteres denkt u meteen dat zij oud en lelijk is. Dat is helemaal niet waar. Zij is nog geen vijftientig, en zij is zo mooi dat alle mannen op haar verliefd worden. Als ik u niets gezegd heb over haar leeftijd en over haar schoonheid is dat omdat goede eigenschappen belangrijker zijn. Maar sta mij toe u te zeggen dat u een van die mannen bent die het uiterlijke belangrijker vinden dan het innerlijke.

GUDEN : Neen, u vergist zich. Ik ben het soort man dat onder de indruk komt van de kwaliteiten van vrouwen. Ik hoop dat ik die meesteres van u te zien krijg?

CAROLINA : Waarom ook niet? Vrouwen leven hier niet in afzondering. Men kan ze zien en met hen omgaan. En geloof maar niet dat mijn meesteres zo iemand is die alleen maar over meetkunde kan meepraten. Ook zij heeft het graag over cirkels en driehoeken, over punten en raakvlakken. Ik zal u meer zeggen: hier

in Leiden komen meisjes van verschillende leeftijd vaak samen in het huis van de ene of de andere om er te praten en te werken. Het gesprek gaat dan altijd over ernstige of over leuke onderwerpen, maar deze dames bluffen niet en ze zijn altijd geestig.

GUDEN : Wie komt daar aan? (*kijkt in de coulissen*)

CAROLINA : Mijn meester.

GUDEN : Godzijdank! Hij alleen kan mij genezen.

CAROLINA : Ik laat jullie alleen. Ik neem het boek en ga weg. (*Neemt het boek uit de bibliotheekkast*)

GUDEN : Ik loop al maandenlang met mijn ziel onder de arm. Hier komt mijn redder eraan!

CAROLINA : Ziet u deze tekeningen? (*Toont het boek op een open bladzijde aan Guden.*) Ziet u met welke problemen mijn geleerde meesteres zich bezighoudt? Kijk maar eens goed: zo'n vrouwen maken mannen te schande. En dan hebben die nog het lef hen te bekritisieren! Ze zouden er veel beter aan doen zelf te studeren! (*af*)

Derde scène

Guden, Bainer

GUDEN : Och, schoonheid interesseert mij op dit ogenblik niet, en deugdzame vrouwen al evenmin. Mijn enige zorg is tegenwoordig mijn slechte gezondheid. Mijn enige hoop is op deze wereldberoemde man gevestigd.

BAINER : Meneer... (*begroet hem*)

GUDEN : (*stapt vertwijfeld op hem toe*) Oh, zorg er alstublieft voor dat ik niet vergeefs uw hulp kom inroepen om mijn problemen op te lossen.

BAINER : Momentje (*kijkt naar de coulissen: met luide stem*) Breng eens twee stoelen.

GUDEN : Meneer, dit is voor mij een beslissend moment.

BAINER : Geef mij uw pols eens.

GUDEN : O God... (*geeft Bainer de pols en is duidelijk niet op zijn gemak*)

BAINER : (*nadat hij de pols heeft betast*) Wel, komt er nog wat van? Ik had twee stoelen gevraagd!

(Pettiz op met twee stoelen)

GUDEN : In godsnaam, dokter, ik voel mij zo slecht...

BAINER : Wees niet bang. Ga zitten.

GUDEN : Mag ik u alle symptomen van mijn ziekte opsommen?

BAINER : Vertel maar.

GUDEN : Het is nu een tiental maanden geleden, als ik mij niet vergis, dat ik een pijnscheut aan mijn hart voelde, en die pijn sloeg vlak daarop op mijn ledematen over. Het was alsof mijn lichaam in brand stond. Mijn hoofd gloeide, ik stond te beven, ik dacht dat ik bewusteloos ging neervallen. Ik kon niet meer op mijn voeten staan, en ik dacht echt dat ik ging sterven. Ik probeerde mijn pols te voelen, maar dat lukte mij niet. Ik liep al bevend rond, zomaar in het wilde weg, en ik riep "Help, breng mij water! Help, ik ben aan het sterven!" Iemand bracht mij eindelijk water, ik dronk ervan en voelde mij daarna beter. Maar wat zal ik u zeggen? Vanaf toen krijg ik iedere dag dergelijke aanvallen, en 's nachts is het allemaal nog veel erger. Als de avond valt voel ik mij al slechter en slechter worden, ik heb de indruk dat mijn hart stilstaat. Minstens zes tot zeven keer moet ik in paniek uit mijn bed springen, en als ik dan eindelijk in slaap val heb ik vreselijke dromen over leeuwen en duivels, en word ik badend in het zweet wakker. Aan tafel, in de schouwburg, bij het spel, altijd word ik onpasselijk, en ik ben bang dat ik door te sterven andere mensen in verlegenheid breng, dus kom ik bij niemand meer over de vloer. Niets kan mij troosten, niets kan mij op andere gedachten brengen. Ik ben onaangenaam gezelschap voor anderen en voor mijzelf geworden. Oh, ik verzeker u dat ik het niet overleef als u mij vandaag niet helpt.

BAINER : Hebt u daaraan nog iets toe te voegen?

GUDEN : Ach, ik heb wel honderd symptomen, ik heb alleen maar de ergste opgesomd. Als ik niet duidelijk genoeg ben geweest, als ik de juiste woorden niet heb gevonden, dan zal ik nog eens vanaf het begin beginnen.

BAINER : Neen, neen, ik heb er genoeg van begrepen. Waar komt u vandaan?

GUDEN : Begin met mij te helpen. Daarna zal ik u zeggen uit welk land ik kom.

BAINER : Inmiddels kunt u ervan overtuigd zijn, meneer, dat men aan een ziekte zoals de uwe niet sterft.

GUDEN : Wat? Terwijl ik mij al tien maanden achter elkaar op ieder uur voel sterven!

BAINER : Zo dikwijls gestorven, en toch nog in leven... Dit zijn hersenschimmen, dit is een dwangneurose. Dit is een ziekte die indruk maakt op mensen die er bang voor zijn en die niet nadenken. Ruik eens wat voor goede tabak ik hier heb?
(*biedt hem tabak aan*)

GUDEN : Meneer, ik zie dat ik vergeefs zo'n lange reis heb ondernomen met de bedoeling u om raad te komen vragen, en ik begrijp uit uw reactie dat ik een hopeloos geval ben.

BAINER : U bent naar hier gekomen met het hoofd vol hersenschimmen. Wat voor dokter denkt u eigenlijk dat ik ben?

GUDEN : Dokter, ik heb zo'n hoge dunk van u dat ik helemaal vanuit het verre noorden naar hier ben gekomen om u te raadplegen. U bent een beroemdheid in Rusland, Denemarken, Pruisen, Saksen, Polen (daar kom ik vandaan) ja zelfs in Engeland, een land dat doorgaans heel erg kritisch is ingesteld. Ik rept mij naar Holland langs berg en dal, en zodra ik in Leiden aankwam dacht ik "hier word ik weer gezond".

BAINER : En al die lichaamsbeweging heeft niet geholpen?

GUDEN : Ah, dokter, ik snap het al: ik ben een hopeloos geval.

BAINER : Neen. Laten wij eens dieper ingaan op de reden waarom u zich zo ziek voelt. Die ziekte heeft niets te maken met het lichaam, en alles met de geest. Mag ik u een paar vragen stellen?

GUDEN : Wat een opluchting! Stel mij alle vragen die u maar wil.

BAINER : Zeg mij eens, mijn Poolse meneer, hoe staat het met uw liefdesleven?

GUDEN : (*een beetje beschaamd*) Waarom vraagt u mij niet of ik dorst heb, of ik ergens pijn heb?

BAINER : Ik ben niet alleen maar dokter, ik ben ook filosoof. En van honderd zieke mensen die mij om raad komen vragen genezen er tachtig door een gezonde instelling. Mag ik u iets vragen? Heeft uw probleem soms met emoties te maken, bijvoorbeeld met liefdesverdriet?

GUDEN : Dokter, de vrouw op wie ik verliefd was, is op een verschrikkelijke manier om het leven gekomen.

BAINER : Hoe lang is dat geleden?

GUDEN : Het gebeurde vlak voordat ik aan al deze kwalen begon te lijden.

BAINER : En dan verwacht u van mij dat ik u zou genezen? Moet ik haar soms doen herrijzen om u te helpen? U laat zich door uw emoties leiden. Begrijpt u nu waarom ik u deze vragen stel, deze redelijke, voor de hand liggende vragen?

GUDEN : Maar dokter, het begin van mijn problemen had dan misschien iets met emoties te maken, maar nu is de pijn die ik voel pijn van het lichaam. Een hevige pijn van het lichaam. Constante pijn die zo hevig is dat ik er ieder ogenblik kan aan sterven.

BAINER : Sterven, zegt u ? Bent u dààr zo bang voor? Ik zeg het u nog eens: aan deze ziekte sterf je niet. Ik begrijp het al: u zou willen dat ik hoogdravende, zogenaamd geleerde termen gebruikte om uw waanbeelden te verklaren, om uw fantasie te voeden. Nee, meneer, luister naar mijn goede raad: behandel uw ziekte alsof het om een jongetje ging dat u met een mes probeert aan te vallen. Als u nu uw borst ontbloot kan dat mes u kwetsen, maar als u zich verdedigt is dat jongetje machteloos. Ook al laat u zich door uw gevoelens meeslepen, de remedie voor uw problemen ligt bij uzelf. Als de rede sterker is dan de emoties staat dat jongetje voor schut, dan valt het mes uit zijn handen.

GUDEN : Maar dokter...

BAINER : Maar meneer, iemand die van een ver land naar mij komt om mij raad te vragen, en die raad dan niet wil opvolgen, zo iemand beledigt mij.

GUDEN : U zou me toch een of ander medicament kunnen voorschrijven...

BAINER : Wel, als ik u kan genezen, hoeveel geld is u dat waard?

GUDEN : Dokter, ik zou mijn bloed willen geven om te kunnen genezen. Wees gerust, ik heb genoeg geld bij me om u te betalen.

BAINER : Uw geld zal u goed van pas komen als u het gebruikt om mijn raadgevingen op te volgen. Luister: zoek u hier in de buurt een goed hotel bij de rivier, een hotel met een mooie tuin. Probeer aangenaam gezelschap te vinden, ga met vrienden rond de tafel zitten. U zou ook kunnen gokken, maar niet voor grof geld. Schaf u een paard aan, niet om erop te wedden maar voor uw plezier. Ook een vrijblijvende liefdesaffaire zou kunnen helpen. En, zoals het spreekwoord zegt: “na regen komt zonneschijn”. Dat is de kuur die ik u voorschrijf. Mijn beloning zal erin bestaan dat u mijn goede raad opvolgt. Dokter Bainer wil mensen die aan deze ziekte lijden niet uitbuiten. U hebt vertrouwen in mij, en ik ben een eerlijk man. Ik ken die ziekte, en ik weet hoe je ze moet behandelen.

(af)

Vierde scène

Guden, Marianne

GUDEN : Als ik het goed begrepen heb was ik dus krankzinnig? Ik zou dan zo lang en zo hevig hebben geleden om een hersenschim? Ik weet dat de dood van mijn geliefde voor mij een zware slag was, maar ik denk niet dat dit de enige reden was waarom ik ziek werd. En als liefdesverdriet aan de basis lag van mijn ziekte, hoe komt het dan dat ik tien maanden later nog altijd even ziek ben? Dokter Bainer is beroemd, hij kan overtuigend praten, hij kan mij raad geven, maar kan hij mij ook troosten? Loopt hij nu weg? Laat hij mij aan mijn lot over? Oh, ik zal geen rust vinden als ik niet verder met hem kan praten. *(wil van het toneel weglopen).*

MARIANNE : *(komt op)* Meneer, waar loopt u naartoe?

GUDEN : Lieve God, wat een mooi gezichtje. Het lijkt heel erg op dat van mijn gestorven geliefde. Dat maakt mij niet blij, het roept alleen maar bittere herinneringen op. *(blijft staan en groet het meisje)*

MARIANNE : Bent u de patiënt?

GUDEN : Helaas, ja.

MARIANNE : Komt u uit het buitenland?

GUDEN : Ja, mevrouw.

MARIANNE : Uit welk land?

GUDEN : Polen.

MARIANNE : Wat heeft u ertoe aangezet uit zo'n ver land naar hier te komen?

GUDEN : Mevrouw, men vindt niet overal een dokter Bainer.

MARIANNE : Heeft hij u kunnen helpen?

GUDEN : Om u de waarheid te zeggen schijnt hij jammer genoeg niet al te zwaar aan mijn ziekte te tillen.

MARIANNE : Als dat zo is, meneer, moet u zich geen zorgen maken. Als hij weinig belangstelling vertoont voor een bepaalde ziekte, dan zal het wel niet om een zware ziekte gaan.

GUDEN : Maar zieke mensen verwachten wel een beetje begrip voor hun problemen.

MARIANNE : Heeft hij u dan geen enkele raad gegeven?

GUDEN : Deze remedies heeft hij mij voorgeschreven: een mooi huis dat met tuinen omgeven is, vrienden, paarden, conversatie, feestjes. Hij raadde mij zelfs een onschuldig liefdesavontuurtje aan! Volgens mij wilde hij mij hiermee eigenlijk belachelijk maken.

MARIANNE : Dit zijn allemaal wel heel bijzondere remedies. Uit de mond van mijn oom klinkt dit wel heel eigenaardig, maar hij is een mensenkenner. Hij zal diep in uw hart gekeken hebben.

GUDEN : Mevrouw, ik heb al besloten zijn raadgevingen op te volgen. Ik wil op een aangename manier afleiding zoeken.

MARIANNE : Ga dus op zoek naar de dingen die hij u heeft aangeraden.

GUDEN : Op zoek gaan? Waar zou ik beter kunnen zijn dan hier?

MARIANNE : Ja, dat is waar. Ook het lezen van boeken is een aangename bezigheid.

GUDEN : Maar op dit ogenblik, mevrouw, heb ik geen zin om te studeren. Wat mij ertoe aanzet zijn goede raad op te volgen is de vriendelijke blik uit uw mooie ogen.

MARIANNE : Mijn mooie ogen? Wel, u zult moeten toegeven dat u weinig of niets begrepen hebt van de raadgevingen van mijn oom.

GUDEN : Meer nog: ik vind in dit huis zowel een geneesheer als een remedie.

MARIANNE : Welke remedie denkt u hier te vinden?

GUDEN : Hij heeft geen bezwaar tegen een onschuldig liefdesavontuurtje.

MARIANNE : Met wie?

GUDEN : Met u, als u ermee akkoord gaat.

MARIANNE : Beste meneer de Pool, laat mij niet lachen!

GUDEN : Ik weet het, ik weet het, ik ben een hopeloos geval. Ik kan niet ontsnappen aan mijn ongelukkig gesternte. Ik ben voor het ongeluk geboren. (*opgewonden*)

MARIANNE : Meneer, wat is dat nu voor praat?

GUDEN : (*opgewonden*) Wat kan een man wensen die alleen maar tegenslag heeft? Die door zijn kwalen niet alleen vervelend gezelschap is geworden, maar ook gewoon lelijk?

MARIANNE : Oh, meneer, dat is niet waar. Kalmeer nu toch eens! U bent helemaal niet lelijk, u straalt waardigheid uit. Die zelfhaat van u laat u zulke negatieve dingen zeggen. Uw gezicht is dat van een eerlijk man.

GUDEN : Misschien komt dit doordat uw mooie ogen alle negatieve kenmerken van mijn gezicht hebben weggeveegd.

MARIANNE : Mijn mooie ogen kunnen ziekten van de geest niet genezen.

GUDEN : Oh, ik weet niet wie ik het meest bewonder, de oom of zijn nichtje.

MARIANNE : Ik heb de indruk dat u zijn raadgevingen hebt vergeten. Hij heeft u toch verstrooiingen aangeraden: gokken, feesten, tuinen, lichaamsbeweging, een goed humeur.

GUDEN : U vergeet een onschuldig liefdesavontuurtje.

MARIANNE : Oh, wat dat betreft heeft hij u geen goede raad gegeven.

GUDEN : Neen, daar kan ik niet aan twijfelen. Ik weet wat een advies van dokter Bainer waard is.

MARIANNE : Goed dan, in ons land ontbreekt het niet aan mooie meisjes. Zorg er eerst maar voor dat u in Leiden bekend wordt. U vindt vast wel een meisje dat het apprecieert als u haar het hof maakt.

GUDEN : Ik kan bewijzen dat ik een goede partij ben. Op mijn gedrag valt niets aan te merken, ik ben een bankier en een koopman. Zonder erop te bluffen kan ik ook zeggen dat ik rijk ben. Maar wat heb ik aan die rijkdom als ik mij zo ongelukkig voel?

MARIANNE : Waar klaagt u nu weer over?

GUDEN : Ik betreur het dat ik zoveel problemen heb gehad en niet wist hoe ik er iets kon aan doen. En precies op het ogenblik dat er hoop op beterschap lijkt te zijn kom ik iemand tegen die mijn plannen dwarsboomt.

MARIANNE : Meneer, de dokter die u zo bewondert zal u zeker niet gezegd hebben dat uw ziekte zomaar op een-twee-drie te genezen is. Een beetje water volstaat niet om zo'n groot vuur te blussen. Geneesmiddelen werken slechts geleidelijk. Gedraag u niet als die zieke mensen die na één enkel pilletje te hebben geslikt uit hun bed springen! Geneesmiddelen hebben een geleidelijke uitwerking. Komaan, meneer, draag zorg voor uzelf en hoop op een goede afloop. *(af)*

GUDEN : Ik meen te begrijpen wat zij bedoelt. Jawel, lieve dokter, ik hoop op genezing. Als deze mooie vrouw zozeer lijkt op wie ik verloren heb betekent het dat de hemel mij gunstig gezind is. Bainer heeft mij iets gezegd dat mij bijgebleven is: na regen komt zonneschijn!

DOEK

TWEEDE BEDRIJF

Eerste scène

Pettizz

PETTIZZ : Laten wij wat stoelen neerzetten, zodat die grote filosofen die zich hier komen bezighouden kunnen zitten. *(plaatst een stoel)* Zij hebben de dagen mooi onder elkaar verdeeld. Nu eens komen de zwaar gestoorden, dan weer de verstandige heren. Oh, daar komt meneer Lass eraan. Dat klopt, vandaag is het niet de dag van de zwaar gestoorden, maar die van de heren die zo half en half gestoord zijn. *(plaatst nog een stoel)*

Tweede scène

Meneer Lass, meneer Taus, meneer Man, meneer Paff

(Lass loopt een beetje rond, blijft af en toe even staan om in een boek te kijken; daarna gaat hij zitten zonder een woord te zeggen)

Hij kijkt niemand aan. Wat een halve gare! En hier hebben wij meneer Taus, die is ook al niet normaal.

(Taus komt binnen zonder een woord te zeggen, loopt naar de boekenkast, haalt er een boek uit, gaat zitten; hij wisselt een stomme groet met meneer Lass)

Tja, spreken is zilver, zwijgen is goud... Oh, hier komt meneer Mann eraan.

(Mann komt ook stilletjes binnen; hij gaat naast meneer Lass zitten. Ook deze twee groeten elkaar zwijgend; daarna haalt meneer Mann een snuifdoos te voorschijn; hij biedt meneer Lass een snuifje aan en neemt er zelf een. Daarna haalt hij een blad papier uit zijn zak, zet een bril op zijn neus en begint in stilte te lezen)

Zou dit een medisch voorschrift zijn? Per slot van rekening is ook hij een dokter, maar dan wel een héél speciale, een echte karikatuur. Oh, hier komt meneer Paff eraan. Die werkt nog het meest op mijn zenuwen. Hij gedraagt zich als een Griek die de Trojaanse oorlog heeft overleefd.

(Paff komt binnen, gaat aan een tafeltje zitten, en begint te schrijven zonder de aanwezigen te groeten)

Oh, wat een halve gare. Ze zouden goede modellen zijn voor leerlingen van de academie voor schone kunsten. Wil u soms thee?

(meneer Lass schudt ontkennend het hoofd)

Nee dus. *(tegen meneer Taus)* Wil u soms thee?

(Taus, doet teken dat hij moet zwijgen)

Oké, oké, ik zwijg al. Willen jullie soms thee, heren?

(meneer Mann en meneer Paff knikken van ja).

Goed, ik zal thee gaan halen. Een stakker die niet kan spreken zou goed bij dit gezelschap passen. *(af)*

Derde scène

Guden en de reeds genoemden

GUDEN : *(tegen zichzelf)* Het meisje is weggegaan. Ik blijf alleen achter, en dat bevalt mij niet. Hier zitten een paar heren; met hen kan ik misschien een praatje maken. Dag heren,

(De vier heren beantwoorden al zwijgend zijn groet)